

A szkizofrénia dopamin elmélete

Az antipszichotikumok kutatása

Gyertyán István

Richter Gedeon NyRt.

Preklinikai és klinikai neuropszichofarmakológia és pszichofarmakogenetika.
Dr. Bagdy György

Skizofrénia

Pozitív tünetek

- téveszmék
- hallucinációk
- a formális gondolkodás (és beszéd) zavara
- bizarr magatartás
- személyiség elvesztése
- bizalmatlanság, ellenségesség

Negatív tünetek

- mozgásszegénység
- indítékszegénység (avolition)
- beszédzegénység (alogia)
- érzelmi elsivárosodás
- anhedonia
- szociális visszahúzódás
- figyelmi zavarok

Skizofrénia

Kognitív defektusok

- munkamemória (working memory)
- elvonatkoztatás
- probléma megoldás
- irányítatlan asszociatív memória
- végrehajtó memória (executive memory)
  - tervezés
  - döntés

Wisconsin

kártyaválogató teszt

Skizofrénia

Jellegzetességek

- ~1 % prevalencia a népességben világszerte
- férfiakban gyakoribb
- korai felnőttkorban lép fel (pubertás után)
- családi halmozódást mutat
- erős genetikai meghatározottság
- szezonális (télen – kora tavasszal több születik)

Skizofrénia

Idegrendszeri fejlődési betegség

- **korai, prenatális:**

agykéreg kialakulásnak időszakában abnormális neuronális migráció és citoarchitektúra kialakulás

terhesség alatti hipoxia/iszkémia vagy vírusfertőzés (influenza a 2. trimeszter alatt)

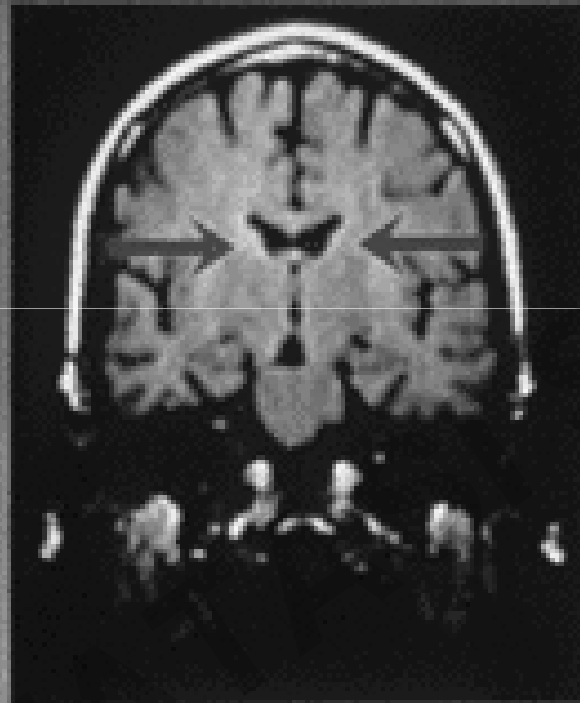
- **késői, pubertás alatti:**

kérgi szinapszisok ritkítása (pruning) hibás

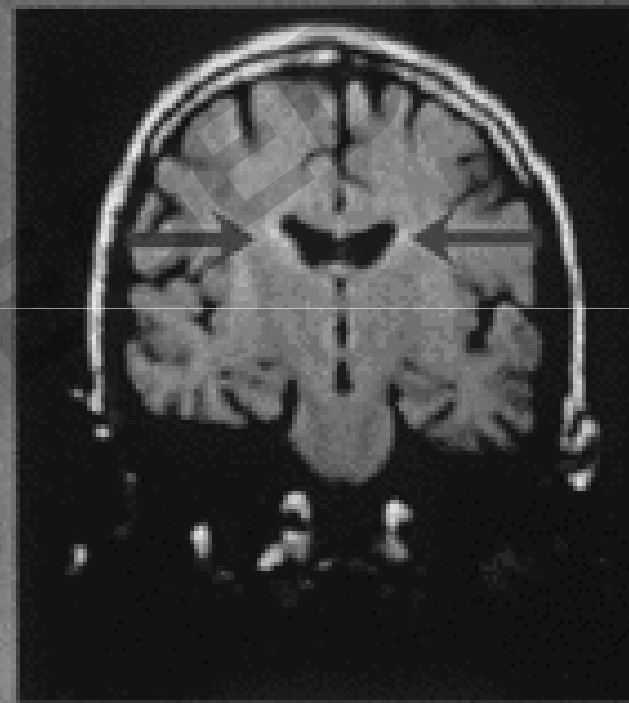
stresszt jelentő életesemény lobbantja be az aktív fázist (a skizofrének különösen stresszérzékenyek)

SCHIZOPHRENIA IN MONOZYGOTIC TWINS

Pair no. 2: 44 year old males

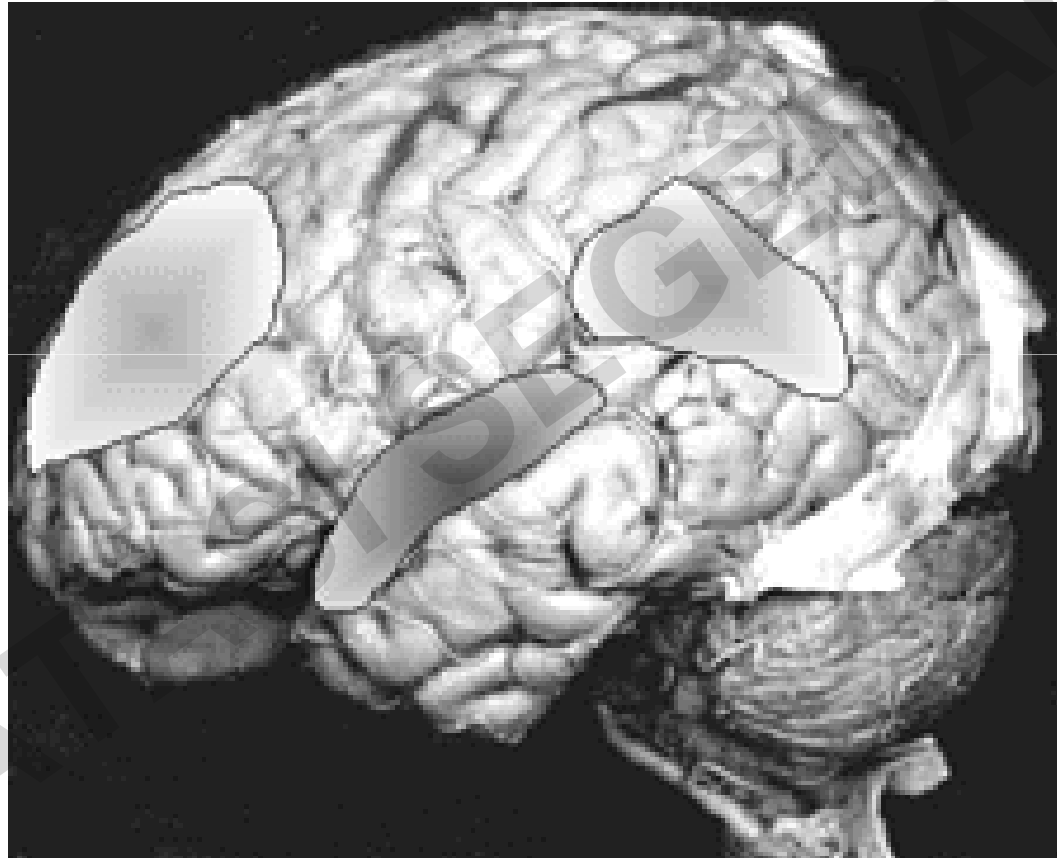

UNAFFECTED

AFFECTED

Csökkent (kék) illetve megnőtt (piros) anyagcsere aktivitású területek egy skizofrén beteg agyában (PET+MRI)

A skizofrénia gyógyszeres kezelése - antipszichotikumok

klórpromazin – az első pszichofarmakon (véletlen volt)

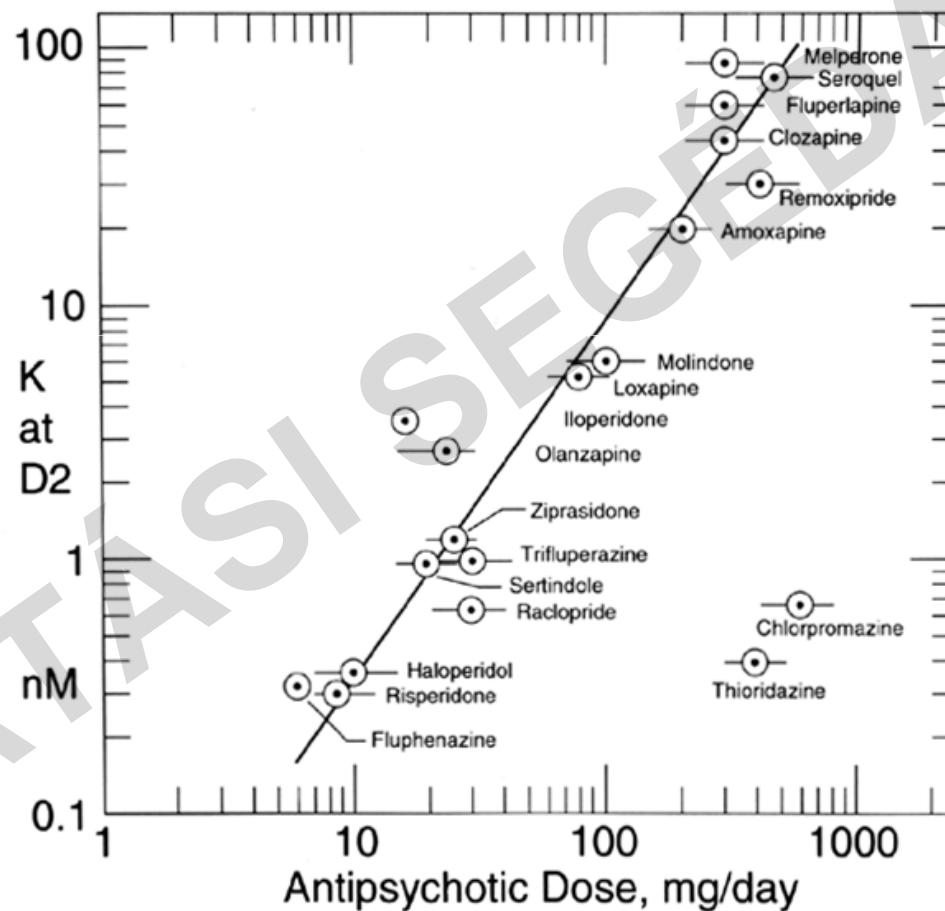
**minden létező antipszichotikum dopamin D₂ receptor
antagonista**

⇒ a skizofrénia dopamin elmélete:

hiperaktivitás a felszálló dopaminerg rendszerben
(lásd még amfetamin pszichózis)

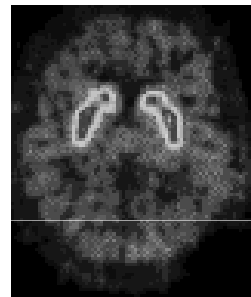

Antipszichotikumok klinikai hatékonysága és D₂ affinitása

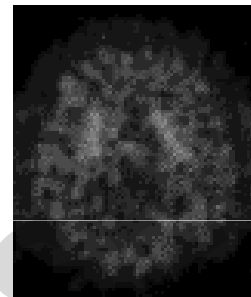

D2 receptor fedettség

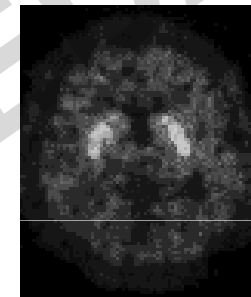
100 MBq [¹¹C]raclopride

Healthy
volunteer
Baseline

Patient
Haloperidol
2 x 2 mg/day

Patient
Clozapine
2 x 250 mg/day

Antipszichotikumok

Típusosak

- fenotiazinok: klórpromazin, thioridazin, trifluoperazin
- butirofenonok: haloperidol
- thioxantének: flupenthixol
- difenilpiperidinek: pimozid

csak a pozitív tünetekre hatnak

Mellékhatások:

extrapiramidális tünetek (EPS)

disztónia, akatízia (motoros nyugtalanság), parkinsonizmus, tardív diszkinézia

prolaktin szint emelkedés

vegetatív mellékhatások: adrenerg, hisztaminerg, muszkarinerg hatások (ortosztatikus hipotenzió, szedáció, szájszárazság, obstipáció, stb.)

Antipszichotikumok

Atípusosak

clozapine

risperidone

olanzapine

ziprasidone

quetiapine

aripiprazole

amisulpride

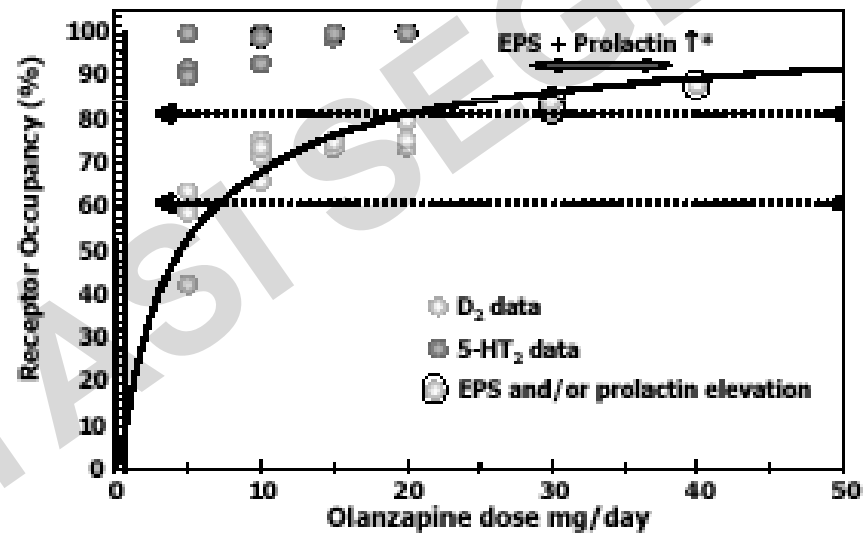
D₂ – 5-HT₂
antagonisták

parciális agonista

D₂/D₃ antagonistista

nincs vagy csekély EPS, negatív tünetekre is hatnak

Olanzapine 5-HT₂ & D₂ Occupancy

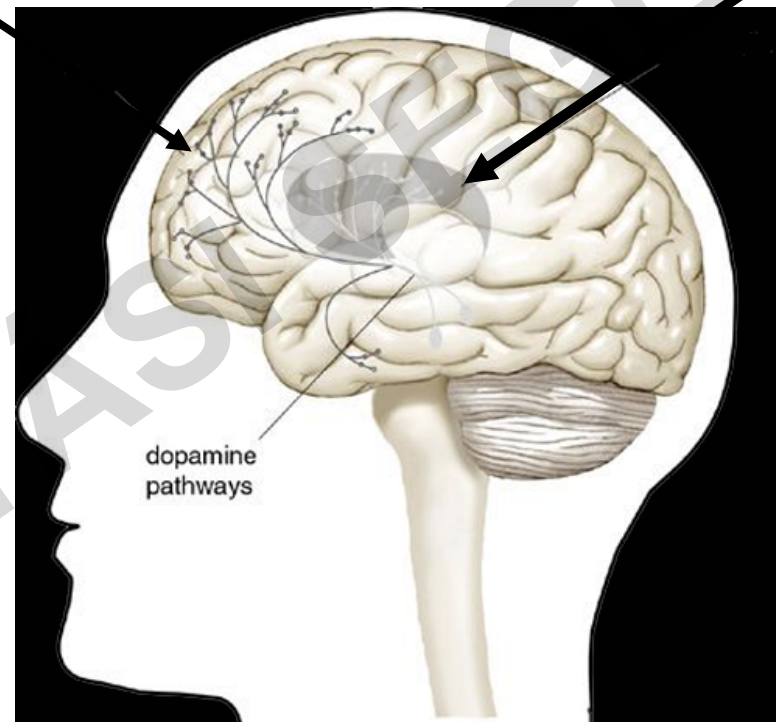
Prefrontális DA
hiány

D1 receptorok
hipostimulációja

Negatív tünetek
& kognitív
romlás

Szubkortikális
DA túlsúly

D2 receptorok
hiperstimulációja

Pozitív
tünetek

Az antipszichotikumok hatásainak állatkísérletes vizsgálatai

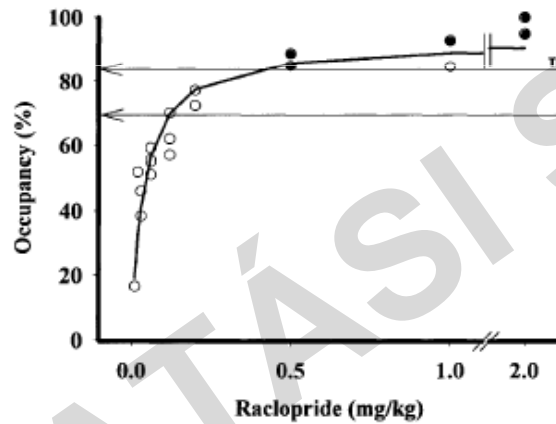
- **apomorfinnal kiváltott sztereotíp viselkedés**
- **amfetamin indukált hiperlokomoció**
- **kondicionált elkerülés gátlása**
- **katalepszia**
- **amfetamin (/fenciklidin) indukált pre-pulzus inhibíció gátlása**
- **fenciklidinnel kiváltott társas érdektelenség (social withdrawal)**

ORIGINAL INVESTIGATION

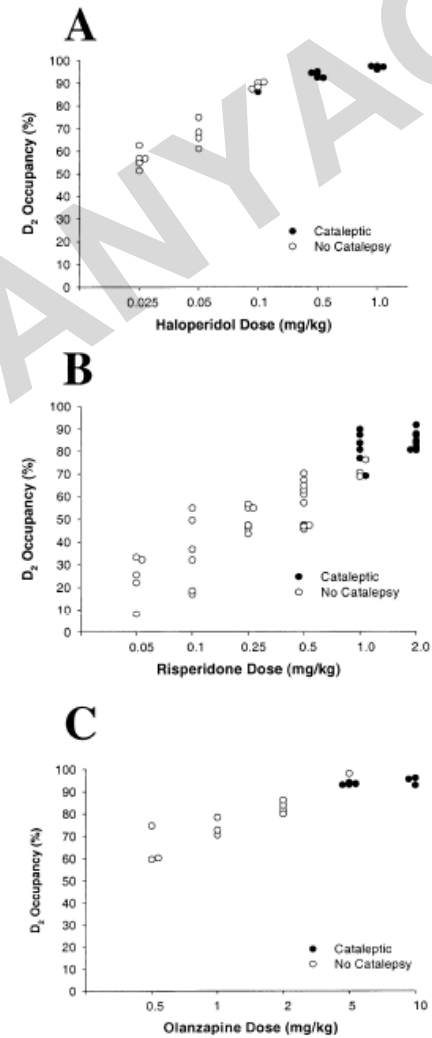
Marie-Louise G. Wadenberg · Shitij Kapur
Alexandra Soliman · Corey Jones · Franco Vaccarino

Dopamine D₂ receptor occupancy predicts catalepsy and the suppression of conditioned avoidance response behavior in rats

Received: 29 November 1999 / Accepted: 30 March 2000 / Published online: 30 May 2000
© Springer-Verlag 2000

Fig. 1 Dose-effect relationship between percent D₂ receptor occupancy and catalepsy following raclopride administration in rats. Non-cataleptic animals are presented as *open circles* and cataleptic animals as *filled circles*, each circle representing one animal (total $n=23$). There was a statistically significant ($r=0.80$; $P<0.05$) positive correlation between catalepsy and percent D₂ receptor occupancy. Only animals with a D₂ receptor occupancy $>80\%$ were scored as cataleptic

Figure 1. Relationship between dose, D₂ occupancy and catalepsy for haloperidol (A), risperidone (B) and olanzapine (C). All catalepsy measurements were made at 110 minutes; all occupancy measurements were obtained at 120 minutes. Each non-cataleptic animal is represented by an open circle while each filled circle represents a cataleptic animal. If data from one animal was obscured by a similar point from another, it was staggered to the left or right for visualization on the graph.

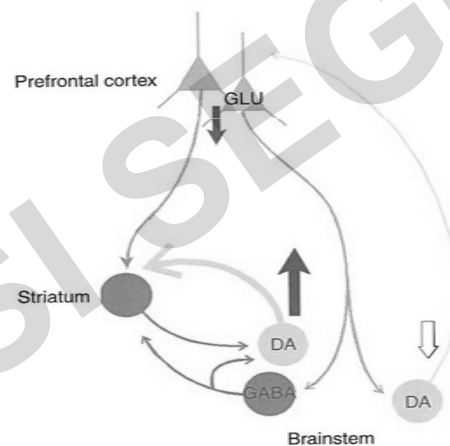

A skizofrénia glutaminsav elmélete

- fenciklidin (PCP), egy potens nem kompetitív NMDA receptor antagonistá emberben pszichózt okoz, pozitív és negatív tüneteket egyaránt
- ismételt adagolása után kortikális dopamin hiány lépett fel majmokban a negatív tünetek megjelenésével együtt
- állatokban a PCP tünetei egyaránt modellezik a skizofrénia pozitív (hiperlokomóció) és negatív tüneteit (társas érdektelenség)
- egyszeri dózisú PCP dopamin felszabadulást idéz elő a mezolimbikus – mezokortikális dopaminerg pályákon

Glutamaterg-dopaminerg kölcsönhatások a prefrontális kéregben és a bazális ganglionokban

140 Dopamine in the Pathophysiology and Treatment of Schizophrenia

Figure 7.4 Inverse relationship between prefrontal function and striatal dopaminergic activity. The diagram illustrates the neural circuitry underlying the dynamics. For a complete description, see text. GLU, glutamic acid; GABA, γ -aminobutyric acid; DA, dopamine.

A skizofrénia glutaminsav elmélete

- a PCP nem a dopaminerg pályák eredési helyén hat, hanem valószínűleg a kéregben
- **glutamáterg deficit a kéregben az elsődleges esemény, amely dopaminerg hipoaktivitáshoz vezet a mezokortikális rendszerben és hiperaktivitáshoz a mezolimbikus rendszerben**
- új trend: glicin agonisták fejlesztése (D-cikloszerin adjuváns terápiaként hatékony volt a negatív tünetekre)
- új trend vagy fordulat? A dopamine korszak vége?

LY2140023, egy metabotróp glutaminsav receptor 2/3 agonista hatékony volt a skizofrénia pozitív és negatív tüneteire is az első klinikai vizsgálatban.

Szintézis

- fejlődési zavar (migráció majd pruning) ⇒ abnormális cortex (temporális, frontális)
  - ⇒ kognitív zavarok, premorbid tünetek a személyiségben
  - ⇒ nem elég glutamaterg output a bazális ganglionoknak
    - ⇒ hipodopaminerg állapot a mezokrtikális rendszerben
    - ⇒ hiperdopaminerg állapot a ventrális striátumban
  - ⇒ pozitív tünetek belobbannak pubertás után
- gyógyszeres kezelés ⇒ pozitív tünetek enyhülnek, de EPS léphet fel
- reziduális fázis, de a háttérben a negatív tünetegyüttes erősödik (ezt az atípusos szerek némileg elnyomhatják) és a krónikus szakaszba lép a betegség

Unmet need: a negatív és a kognitív tünetekre ható gyógyszer